

ELS BOFARULL REUSENCES NO ENNOBLITS
(s. XVIII)

SALVADOR-J. ROVIRA I GÓMEZ

Quaderns d'Història Tarraconense XIII (1994)

El boter Pere Bofarull i Llagostera, fill de Josep i Paula, casat amb Teresa Gavaldà i Cabrer, filla, aquesta, de Guillem Gavaldà i Arbònès, fuster de Reus, i de Tecla Cabrer i Savall, amb la qual establí capítols matrimonials davant el notari Claveria, de Reus, el 31 de desembre del 1693¹, fou pare de Teresa i de Bonaventura i Josep, els quals, al seu torn, foren els genearques de dues branques de Bofarull.

Josep i els seus descendents, pel fet d'haver assolit l'èxit econòmic, l'ennobliment i un lloc destacat dins del panorama cultural del país, han estat estudiats abastament², però no s'ha esdevingut el mateix amb Bonaventura i els seus davallants, amb la qual cosa una part important dels Bofarull, tot i presentar facetes prou interessants, ha restat en l'oblit més absolut, oblit que volem superar, d'alguna manera, amb aquestes pàgines.

ASPECTES FAMILIARS

Bonaventura Bofarull i Gavaldà

És el més gran del dos germans Bofarull i fou l'hereu dels seus pares, de manera que es pot dir que era el cap de la família Bofarull.

Contragué matrimoni, l'any 1722, amb Paula Pàmies i Martí, filla de Rafael Pàmies, dit Angelet, pagès de Reus, la qual li aportà un dot de 500 lliures, no acabat de pagar fins el juny del 1736³.

Com a hereu de la mare tenia drets sobre els béns del seus avis Guillem Gavaldà i Tecla Cabré, i es per això que l'any 1765 arribà a un acord amb la seva tia Gertrudis Gavaldà i el seu marit l'argenter reu-

1. AHT. Man.-Not., 4.640, f. 228.

2. SALVADOR-J. ROVIRA, *La burgesia mercantil de Reus ennoblida durant el segle XVIII*, Tarragona (Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV), 1994, pp. 17-25.

3. AHT. Man.-Not., 4.728, f. 365 v.

senc Felip Casas, sobre la repartició dels béns dels avis, que no es féu efectiu fins el 22 de juliol del 1768 en què els seus oncles li lliuraren una casa al carrer de Monterols, sis jornals de vinya i garrofers al terme de Reus i la dotzena part d'un forn de pa situat al raval de Monterols⁴.

Bonaventura Bofarull féu testament el 22 d'abril del 1765 davant el notari reusenc Valdés; com a executors designà el seu germà Josep i el seu fill Pere, i disposà que l'enterressin a la capella de la Mare de Déu del Carme, del convent de Sant Joan⁵.

Pere Bofarull i Pàmies

És el fill i hereu de Bonaventura Bofarull i Gavaldà i el nebot de Josep Bofarull i Gavaldà, el primer Bofarull que morí essent membre de l'estament nobiliari. Nasqué els darrers mesos del 1722 o els primers del 1723 ja que, el 9 d'octubre del 1752, declarà tenir 30 anys⁶.

El 3 de febrer del 1743 establí capítols matrimonials amb Magdalena Nolla i Freixa, filla i germana dels comerciants Joan Nolla i Joan Nolla i Freixa, respectivament; la núvia aportà al matrimoni un dot de 1.200 lliures, que representa un increment de 700 lliures respecte dels dots de la generació precedent⁷. Magdalena Nolla morí el setembre del 1792 per tal com el seu testament fou obert el dia 18 d'aquell mes i any⁸.

Pere Bofarull lliurà el seu darrer testament al notari Hortet, de Reus, el 4 de febrer del 1793. La seva mort es produí entre la data del testament i el dia 8 en què consta que ja és mort⁹.

El fet que en el seu testament designés hereu el fill cabaler Francesc, quan en els capítols matrimonials del primogènit Bonaventura havia fet donació de les seves propietats a aquest, obligà a fer inventari dels béns que tenia en morir i això «*para el fin de hacer constar la exhistencia y precaver la ocultación de los bienes*», es féu el dia 14 de febrer¹⁰.

4. AHT. Man.-Not., 4.940, f. 305; Registre d'hipoteques, any 1768, Reus, f. 19. Pel que fa a Gertrudis Gavaldà i Felip Casas vegeu SALVADOR-J. ROVIRA, «Els Casas, un llinatge reusenc d'orgueners setcentistes», *Quaderns d'Història Tarraconense*, XI (1992), pp. 49-77.

5. AHT. Man.-Not., 4.985, f. 175.

6. AHT. Man.-Not., 4.745, f. 243.

7. AHT. Man.-Not., 4.736, f. 130.

8. AHT. Man.-Not., 5.149, f. 53.

9. AHT. Man.-Not., 5.014, f. 7.

10. AHT. Man.-Not., 4.745, f. 243.

Altres fills de Bonaventura Bofarull i Gavaldà

A Bonaventura Bofarull i a banda de l'hereu Pere només li coneixem una filla: Paula.

Paula Bofarull i Pàmies es maridà amb l'argenter reusenc Josep Vilà, fill del també argenter Celdoni Vilà. El matrimoni es degé celebrar abans del 19 de febrer del 1750 en què els Vilà signaren àpoca a Bonaventura Bofarull i a Paula Pàmies d'haver rebut 381 ll., 11 s. i 1 d. en metàl·lic més roba per un valor de 218 ll., 8 s. i 1 d. a compte del dot de Paula ¹¹.

Bonaventura Bofarull i Nolla

És el primogènit de Pere Bofarull i de Magdalena Nolla i degué néixer a final del 1743 o començament del 1744 ja que el 21 de novembre del 1771 declarà tenir 28 anys ¹².

El 13 de juny del 1769 establí capítols matrimonials davant el notari Genovès, amb Antònia Ferrer i Martí, filla de Josep Ferrer, comerciant de Reus. La parella rebé un miler de lliures, tres cases al carrer de Monterols i dues vinyes, una de quatre jornals i mig i l'altra de tres jornals i mig, de part dels Bofarull, i dos milers de lliures de part dels Ferrer ¹³. Bonaventura sobrevisqué a la seva esposa i contragué segones noces, l'any 1794, amb Francesca Gay i Sociés, filla del Dr. Joan Antony Gay, notari de Reus ¹⁴.

Una mostra de les bones relacions que existien entre les dues branques dels Bofarull la trobem en el fet que quan Josep de Bofarull i Gavaldà, a causa de la vellesa es veié obligat a deixar el càrrec de subdelegat de Marina de Reus i Salou, pensà en el seu besnebot per ocupar-lo i així Bonaventura Bofarull esdevingué subdelegat de Marina de la zona de Reus i Salou i es mantingué en el càrrec fins a l'any 1811 ¹⁵.

El darrer testament de Bonaventura Bofarull, redactat davant el notari Valdés el 16 de desembre del 1811, fou obert el 15 de febrer del 1812; això ens permet suposar que morí al voltant d'aquesta data ¹⁶.

11. AHT. Man.-Not., 4.792, f. 235.

12. AHT. Man.-Not., 4.947, f. 477.

13. AHT. Man.-Not., 5.076, f. 260.

14. AHT. Man.-Not., 5.149, f. 187 v.

15. AHT. Man.-Not., 371, f. 265.

16. AHT. Man.-Not., 6.168, s/f.

Altres fills de Pere Bofarull i Pàmies

A més de Bonaventura coneixem l'existència de Teresa, Paula, Gertrudis, Pere i Francesc de Paula Bofarull i Nolla.

Teresa es casà amb el comerciant reusenc Francesc Borràs, i el seu pare, en els capítols matrimonials establerts el 22 d'abril del 1767, li prometé un dot de 2.500 lliures¹⁷.

Paula prengué per marit, l'any 1769, el negociant Josep Grases i Alegre, fill del també negociant Jaume Grases i Ribes i de la seva esposa Teresa Alegre i Carnicer. A l'igual de la seva germana Teresa, rebé un dot de 2.500 lliures¹⁸. Fou mare de Jaume i Tadea Grases i Bofarull¹⁹.

Gertrudis contragué matrimoni, l'any 1772, amb el comerciant reusenc Agustí Alegret i Urgellès, fill d'Ignasi Alegret i de Rita Urgellès. El seu pare la dotà amb 3.000 lliures²⁰.

Pere entrà de monjo al monestir de Poblet amb anterioritat a l'any 1782, i el seu pare li assignà una pensió anual vitalícia de 29 lliures²¹. L'any 1793 encara era viu²².

Francesc de Paula cursà els estudis de Dret i arribà a doctorar-se. El novembre del 1792 establí capítols matrimonials amb Francesca Ferrater i Miracle, filla de Francesc Ferrater, adroguer de Tarragona, a qui el seu pare féu donació universal dels seus béns. Francesc rebé del pare 600 lliures i una vinya de nou jornals al terme de Reus²³. El fet que el seu progenitor l'instituís hereu universal i que la mare li deixés 1.500 lliures, estigué a punt de fer-lo entrar en plei amb el seu germà Bonaventura, però el seny s'imposà i ambdós germans, el 22 de febrer del 1793, arribaren a un acord pel qual Francesc traspassà a Bonaventura la deua de la seva mare i l'herència del pare, mentre que aquest li cedí la meitat dels mobles que havia deixat el pare en morir i el compensà amb una finca de vuit jornals de terra campa, vinya i hort, situada a la partida reusenca de la Capella, i amb el donatiu de 750 lliures²⁴.

17. AHT. Man.-Not., 4.794, s/f.

18. AHT. Man.-Not., 4.945, f. 81.

19. SALVADOR-J. ROVIRA, «Els reusencs Josep i Francesc Grases i Gralla i els seus descendents setcentistes», *Quaderns d'Història Tarraconense*, XII (1993), p. 120.

20. AHT. Man.-Not., 4.948, f. 445.

21. AHT. Man.-Not., 5.134, f. 55 v.

22. AHT. Man.-Not., 5.149, f. 54.

23. AHT. Man.-Not., 5.013, f. 51.

24. AHT. Man.-Not., 5.149, f. 53 v.

Josep Bofarull i Ferrer

És el fill i hereu de Bonaventura Bofarull i Nolla. L'any 1798 contragué matrimoni amb Maria Anna Molins i Querol, filla petita del comerciant reusenc Joan Molins i Torrell i de la seva primera esposa Maria Querol; la núvia aportà al matrimoni un dot de 4.500 lliures²⁵.

Altres fills de Bonaventura Bofarull i Nolla

Del primer matrimoni de Bonaventura Bofarull nasqueren l'hereu Josep i Teresa, Maria, Pere i Jaume Bofarull i Ferrer; el fruit del segon matrimoni fou Maria Ventura Bofarull i Gay.

Teresa esdevingué la segona esposa de Francesc-Narcís Sunyer i Veciana, ciutadà honorat de Barcelona aveïnat a Reus²⁶. El seu pare, en els capítols matrimonials atorgats el 5 de març del 1791, es comprometé a dotar-la amb dos milers de lliures²⁷.

Maria es casà, l'any 1797, amb el botiguer de teles reusenc Cristòfor Elies, fill del també botiguer Pau Elies. El pare li prometé un dot de tres milers de lliures; el 28 de novembre del 1801, encara li faltava pagar-ne la meitat, per la qual cosa li cedí una peça de terra de cinc jornals a la partida Rubió del Territori de Tarragona²⁸.

Pere seguí la carrera militar, i l'any 1812 era tinent del segon batalló de voluntaris de Barcelona²⁹.

De Jaume només sabem que es féu carmelita³⁰.

Maria Ventura degué néixer l'any 1795 o el 1796. El seu pare li deixà en el testament dos milers de lliures en pagament de la seva llegítima³¹.

ASPECTES ECONÒMICS

Tant Bonaventura Bofarull i Gavaldà com el seu fill Pere Bofarull i Pàmies i el seu nét Bonaventura Bofarull i Nolla foren comerciants i es dedicaren als negocis.

25. AHT. Man.-Not., 5.136, f. 97.

26. Pel que fa a Francesc-Narcís Sunyer i Veciana, vegeu SALVADOR-J. ROVIRA, *La burgesia mercantil de Reus ennoblida durant el segle XVIII*, pp. 73-77.

27. AHT. Man.-Not., 5.098, f. 123.

28. AHT. Man.-Not., 6.150, s/f.

29. AHT. Man.-Not., 6.168, s/f.

30. AHT. Man.-Not., 6.168, s/f.

31. AHT. Man.-Not., 6.168, s/f.

Malgrat la reduïda informació que posseïm sobre l'activitat mercantil dels Bofarull, podem afirmar que el ventall de les seves relacions era molt ample i en alguns casos assolía un volum d'activitat força important.

Comerç d'aiguardent

El comerç d'aiguardent fou, sense cap mena de dubte, la principal dedicació mercantil dels Bofarull.

Ens agradaria poder estudiar abastament el que fou l'activitat de la família en aquest camp econòmic, però la manca dels llibres de comptabilitat ens ho impedeix i hem d'acontentar-nos amb una molt lleugera aproximació al que fou la pràctica dels Bofarull en aquest sector.

L'any 1750 hi havia a Reus un total de 18 fàbriques d'aiguardent, una de les quals pertanyia a Pere Bofarull i Pàmies. La fàbrica dels Bofarull, entre 1750 i 1756, elaborà 896 cargues d'aiguardent prova d'holanda, 533 d'anissat, 193 de refinat i 400 de blanc o comú que en conjunt totalitzen 2.022 cargues. Si tenim en compte que en aquests anys la producció total de les fàbriques reusenques fou de 16.123 cargues, veurem que els aiguardents fabricats per Pere Bofarull equivalien al 12,54% dels elaborats a Reus i representaven, específicament, el 9,19% del de prova d'holanda, el 21,80% de l'anissat, el 9,12% del refinat i el 22,03% del blanc o comú³².

Les vendes d'aiguardent efectuades pels Bofarull superaven de molt la seva producció; els calia, doncs, comprar-ne a d'altres negociants o productors si volien atendre la demanda del seus clients.

Un dels sistemes que empraren per procurar-se la mercaderia fou el d'anticipar diners als productors per tal d'assegurar-se determinades quantitats en el moment de la collita³³.

Pel que fa a l'anticipació de diners a productors, tenim constància d'un total de 110 escriptures atorgades els anys 1751 (2), 1752 (26), 1756 (1), 1759 (2), 1760 (6), 1762 (1), 1776 (25), 1777 (6), 1778 (2), 1795 (13), 1796 (5), 1797 (1), 1798 (12) i 1799 (8) entre els Bofarull i productors aveïnats al Tarragonès (la Canonja, Constantí, Masricart,

32. AHT. Man.-Not., 5.091, f. 723 v.

33. Val a dir que aquesta tàctica no era exclusiva dels Bofarull ja que la practicaren la majoria dels comerciants reusencs de l'època, com ha quedat demostrat en: SALVADOR-J. ROVIRA, «Anticipació de diners a productors d'aiguardent per part de comerciants de Reus (1750-1799)», *Quaderns d'Història Tarraconense*, VII (1988), pp. 143-160.

el Morell, Vilallonga del Camp i Vila-seca), Baix Camp (l'Aleixar, Almoſter, Cambrils, Mont-roig del Camp, Prades, Reus, Riudoms, la Selva del Camp i Vinyols), Alt Camp (Alcover, Fontscaldes, el Milà i el Pla de Santa Maria), Conca de Barberà (Blancafert, Montblanc, Rocafort de Queralt i Vimbodí), Priorat (Arbolí, Cabassers, Capçanes, Cornudella de Montsant, Falset, la Figuera, Gratallops, el Masroig, la Morera de Montsant, Poboleda, Porrera, Pradell de la Teixeta i la Vilella Baixa), Ribera d'Ebre (Garcia i Tivissa) i la Terra Alta (Gandesa), per un import de 39.076 lliures; això ens dóna una mitjana de 355 lliures per operació³⁴.

A més de la informació suara exposada i gràcies als manuals notarials, podem dir que:

a) L'abril del 1763 embarcaren al port de Salou i amb destinació Cadis, aiguardent per valor de 17.000 lliures³⁵.

b) El 17 de març del 1770 consignaren 171 bótes d'aiguardent al capità holandès Witt per tal que les transportés en el seu vaixell «El Pescador»³⁶.

c) El 20 de març del 1771 feren embarcar, per compte d'Armenſol Gener, de Barcelona, 30 bótes d'aiguardent en el vaixell «Anna-Margarida» del capità holandès Nobel, amb destinació al port de Calais³⁷.

d) El 5 de gener del 1772 foren 125 bótes i 10 mitges bótes d'aiguardent prova d'holanda i sis bótes prova d'oli les que embarcaren en el vaixell «El Segador» del capità francès Mercier³⁸.

e) Un any més tard seran 100 bótes i 11 mitges bótes d'aiguardent prova d'holanda i 10 bótes prova d'oli la mercaderia consignada al capità anglès Gordon³⁹.

34. AHT. Mans.-Nots., 4.766, f. 225 v.; 4.769, f. 254; 4.773, f. 229; 4.774, fs. 160, 186, 187, 243 v. i 253; 4.926, fs. 75 i 85; 4.927, fs. 33, 36 v., 37 v., 48, 49 v., 50, 50 v., 51, 60 v., 64, 64 v., 72, 75, 85, 87, 91, 94, 101 v., 105, 107, 108 v., 110, 112 v., 113 v., 114 v., 132 v., 142 v., 145 i 167 v.; 4.937, f. 295; 4.933, f. 428; 4.946, f. 109; 4.947, f. 118; 4.948, f. 26; 5.948, f. 21; 4.950, fs. 257, 325 i 404; 4.952, f. 15, 233 i 238; 5.129, fs. 123, 123 v., 125 v., 129, 130, 131, 135, 143, 144, 146, 148, 149, 151, 152, 160, 161 v., 162, 171 v., 181, 182, 197, 198, 275 v.; 5.130, fs. 17, 20, 21, 28 i 77; 5.131, f. 426 v.; 5.135, f. 121; 5.182, fs. 29 v. i 35 v.; 5.185, diverses escriptures; 5.186, diverses escriptures; 5.188, diverses escriptures; 5.189, diverses escriptures; 5.648, f. 180 v.; 6.150, diverses escriptures.

35. AHT. Man.-Not., 4.936, f. 428.

36. AHT. Man.-Not., 4.946, f. 109.

37. AHT. Man.-Not., 4.946, f. 109.

38. AHT. Man.-Not., 4.948, f. 26.

39. AHT. Man.-Not., 4.949, f. 21.

f) L'agost del 1773 embarcaren una dotzena de bótes en el vaixell del capità holandès Wondermey, i el mes següent, foren 15 les bótes consignades al capità holandès Krimper⁴⁰.

g) El 28 de juny del 1774 seran 40 bótes i cinc mitges bótes prova d'holanda l'aiguarent embarcat en el vaixell del capità anglès Towill⁴¹.

h) El 23 de desembre del 1775 lliuraren al capità anglès Hillcoat 49 bótes i sis mitges bótes, per compte de la casa Arabet, de Barcelona⁴².

Societats i relacions econòmiques

Els Bofarull participaren en diverses societats com ara la que sota el nom de Francesc Borràs i Cia. formaren amb aquest comerciant reusenc i els barcelonins Teresa Figueres i Ramon Comes. El 4 d'agost del 1770, Pere Bofarull reconegué a Francesc Borràs que li havia pagat 4.980 ll., 11 s. i 9 d. a compte de les 13.807 ll. i 11 d. que, en el moment de dissoldre's la societat, li pertocaven en concepte de capital i beneficis de la societat⁴³.

Entre les societats amb les quals tenien relació els Bofarull destacarem la dels Srs. Arabet i Morris. Quan es dissolgué, el gener del 1775, passaren comptes, amb el resultat de trobar-se, els Bofarull, deutors de l'esmentada societat en sis milers de lliures⁴⁴.

De la munió de persones amb les quals els Bofarull sostingueren tractes econòmics, mencionarem el noble reusenc Josep de Miró i Bové qui, quan es passaren comptes l'abril del 1776, resultà deutor dels Bofarull per un import de 5.124 lliures⁴⁵; Salvador de March a qui, el 15 de setembre del 1777, devien 2.883 lliures⁴⁶; Joan Baptista Montagut, comerciant de Reus, amb qui, el juliol del 1777, estaven en deute per un valor de 9.000 lliures, que foren saldades amb el lliurament d'una partida d'aiguarent⁴⁷; Francesc Baldrich, familiar del Sant Ofici, del Morell, qui, en passar comptes el 15 d'abril del 1777, resultà deutor

40. AHT. Man.-Not., 4.950, f. 325.

41. AHT. Man.-Not., 4.950, f. 257.

42. AHT. Man.-Not., 4.952, f. 15.

43. AHT. Man.-Not., 4.946, f. 299.

44. AHT. Registre d'hipoteques, núm. 11, f. 7.

45. AHT. Man.-Not., 4.950, f. 223.

46. AHT. Man.-Not., 5.084, f. 686.

47. AHT. Registre d'hipoteques, núm. 17, f. 305.

dels Bofarull en 4.353 lliures⁴⁸; Josep de Salvador, d'Ascó, amb qui passaren comptes el 9 de gener del 1778 amb el resultat favorable al noble d'Ascó en un miler de lliures⁴⁹; Josep Basora, comerciant de Tarragona, a qui, el 30 d'octubre del 1778, liquidaren les 560 lliures que restaven per pagar, d'un deute de tres milers, mitjançant la cessió d'un jornal i mig de terra campa al terme de Riudoms⁵⁰.

D'una manera especial hem de ressaltar les vinculacions econòmiques amb els parents Josep i Francesc Bofarull i Miquel, fins a l'extrem que, el 28 de gener del 1778, en establir comptes entre ells, Pere i Bonaventura Bofarull resultaren deutors dels germans Bofarull i Miquel, en la molt respectable suma de 23.500 lliures i, com que liquidar-les els resultava difícil, acordaren un pla de pagament a base de: a) cedir-los una acció de 500 pesos de la societat de fons perduts, establerta a Barcelona sota el nom de Mare de Déu de la Mercè i Santa Eulàlia; b) donar per cancel·lat un censal de 1.200 lliures que, en el seu dia, els havia creat Francesc de Bofarull; c) convenir que les 21.600 lliures que restaven serien pagades en dos terminis de 7.000 cadascun i en un de 7.700, que serien fets efectius el març del 1778, el desembre del 1778 i el març del 1779, respectivament⁵¹.

L'abandó de l'activitat mercantil

Bonaventura Bofarull i Nolla, el 29 de gener del 1778, potser a causa del resultat negatiu de les relacions comercials amb els altres Bofarull, decidí apartar-se del món dels negocis, i per poder-ho fer demanà al seu pare que es fes càrrec dels seus assumptes; per ajudar-lo a afrontar les obligacions mercantils que restaven pendents, li lliurà una casa al carrer de Sant Pere d'Alcàntara, una finca de tres jornals, 3.500 lliures en censals i 89 crèdits per un import de 26.192 ll., 5 s. i 11 d⁵².

48. AHT. Registre d'hipoteques, núm. 17, f. 203.

49. AHT. Man.-Not., 5.131, f. 14.

50. AHT. Man.-Not., 4.954, f. 415.

51. AHT. Man.-Not., 5.131, f. 65.

52. Entre els deutors de Bonaventura Bofarull destacarem l'argenter Francesc Ballester —450 ll.—, el doctor en dret Tomàs Figuerola i Soler —728 ll.—, Jaume Trémol, de Torredembarra —226 ll. i 15 s.—, Joan Bolanderas, de Tarragona —320 ll.—, Josep de Toda i Vendrell, de Riudoms —1.683 ll., 18 s. i 11 d.—, Francesc Baldric, del Morell —2.229 ll.—, el Dr. Josep Boronat, de Valls —315 ll.—, Ramon Monté i Freixa, familiar del Sant Ofici, de Reus —140 ll.—, Miquel Soler, capità del port de Salou —75 ll.—, Josep Grases i Alegre, comerciant —500 ll.—, Josep Miró i Pedrol, de Reus —3.997 ll., 8 s. i 9 d.—, Josep de Miró i Bover, de Reus —1.060 ll.—, Antoni Folch, de Reus —389 ll. i 5 s.— i Josep Carreras i Bages, comerciant de Reus —306 ll.—. AHT. Man.-Not., 5.131, f. 71.

La cessió de béns del fill al pare era totalment necessària ja que Bonaventura Bofarull, l'any 1778, tenia dèbits per un import de 36.444 lliures, distribuïts d'aquesta manera: Josep i Francesc de Bofarull, 21.600 lliures; Jaume Martí i Coll, 2.208 lliures; Josep Basora, de Tarragona, 6.000 lliures; Isidre Cubells, de Poboleda, 296 lliures; Josep Bonet, de Verdú, 540 lliures; el rector de Capçanes, 300 lliures; Gaspar Vallvé, de Reus, 650 lliures; el prior dels Carmelites de Reus, 1.600 lliures; Jaume Mercader, de Reus, 450 lliures, la priora de les Carmelites, 750 lliures; Joan Baptista Montagut, 1.100 lliures; Francesc Casanoves, 475 lliures, i Tomàs Sardà, 475 lliures⁵³.

Béns immobles

A Pere i Bonaventura Bofarull els coneixem la compra, entre 1763 i 1796, de nou cases i mitja dotzena de solars per un import de 22.325 ll., 15 s. i 10 d⁵⁴. A aquestes compres cal afegir el dret de poder emprar per a les seves nonasses la conducció subterrània propietat de Josep Bofarull, Pere Aulés, Josep Carreras i Joan Nolla, obtinguda el 22 d'octubre del 1758 a canvi de 225 lliures⁵⁵; la dotzena part del forn de pa de la comunitat de preveres reusenca, obtinguda el 16 de gener del 1773 pel preu de 1.200 lliures⁵⁶; la llotja núm. 6 del pis principal del teatre de les comèdies reusenc, adquirida a carta de gràcia dels administradors de l'hospital el 3 de setembre el 1775 i per 200 lliures⁵⁷, i la

53. AHT. Man.-Not., 5.135, f. 74 v.

54. El 20 de maig del 1763 adquiriren de Joan Vergès, pagès de Reus, una casa al carrer Pastells per 285 lliures. El 14 de març del 1765 aconseguiren que Paula i Tomàs Martorell els venguessin una casa al raval de Monterols per 665 lliures. El 19 de gener del 1767 fou Joan Roig qui el cedí una casa al carrer del Padró per 260 lliures. El 9 de març del 1767 obtingueren del manobre Josep Canyell un pati al carrer de l'Amargura per 250 lliures. L'any 1768 aconseguiren fer-se amb sis finques, concretament una casa al carrer de Sant Joan, una altra casa al carrer de Monterols, tres patis al carrer de Sant Joan i un altre pati al carrer de Santa Teresa que els representaren una inversió de 7.146 lliures. El 10 de març del 1770 serà una fàbrica d'aiguardent al raval de Monterols la propietat que Francesc Borràs els vengué per 11.049 ll., 15 s. i 10 d. El 4 de setembre del 1771 es feren amb un solar al carrer de Sant Joan pel quals pagaren 25 lliures. El 30 de maig del 1773 compraren per 1.200 lliures una casa al raval de Monterols que fins aleshores havia estat propietat de Teresa Dubois, muller del Dr. Josep Prats. El 23 de març del 1790 aconseguiren de Joan Molner una casa al carrer de Sant Roc pel preu de 250 lliures. El 28 de novembre del 1796 s'efectuà la compra d'una casa al carrer de Sant Jaume per 1.195 lliures. AHT. Mans.-Nots., 4.938, f. 212; 4.940, f. 129; 4.794, s/f.; 4.944, fs. 175, 241 i 245; 5.075, f. 342; 4.947, f. 363; 4.949, f. 157; 5.147, f. 77 v.; 5.186, s/f. Registre d'hipoteques, núm. 1, fs. 2 i 19; núm. 3, f. 2.

55. AHT. Man.-Not., 4.933, f. 391.

56. AHT. Man.-Not., 4.949, f. 31.

57. AHT. Man.-Not., 5.128, f. 331.

dotzena part de les golfes del forn del carrer de Sant Jaume, adquirida el 12 d'agost del 1780 per 137 ll. i 10 s.⁵⁸. Tot plegat representa una despesa de 1.762 ll. i 10 s. que, afegida a les 22.325 ll., 15 s. i 10 d. de les cases i els solars, ens dóna una inversió de 24.088 ll., 5 s. i 10 d.

La contrapartida a les compres la tenim en les vendes ja que les circumstàncies impossibilitaren als Bofarull la conservació de la totalitat de les seves adquisicions i així, entre 1768 i 1790, de grat o per força, es veieren obligats a alienar ni més ni menys que 11 cases, tres solars i el dotzè d'un forn de pa per un valor total de 55.666 lliures⁵⁹.

La consideració de les compres i les vendes d'immobles per part dels Bofarull ens dóna una diferència de 31.577 ll., 14 s. i 12 d. a favor de les segones. Aquesta diferència es pot explicar, en part, per la plusvàlua que experimentaren les finques i també per l'edificació d'alguns solars que posteriorment foren alienats com a cases. N'és un exemple l'operació efectuada el 12 d'agost del 1772 per la qual Pere i Bonaventura Bofarull traspassaren a Josep Grases i a Paula Bofarull una casa amb dues olles d'aiguarent al raval de Monterols, valorada en 10.000 lliures; com a contrapartida, reberen les botigues dites de Grases, al carrer de Jesús, taxades en cinc milers de lliures, més 5.000 lliures en metàl·lic⁶⁰; dos anys més tard, les botigues foren venudes a Josep i Francesc Serra, botiguers de teles de Reus, per 6.250 lliures, amb un guany de 1.250 lliures⁶¹. Una altra manifestació la tenim en la venda de la casa, magatzem i fàbrica d'aiguarent bastida en els solars dels carrers Sant Joan, Santa Teresa, Sant Llorenç i Sant Josep, la qual

58. AHT. Man.-Not., 5.133, f. 374.

59. El 14 de setembre del 1768 vengueren al veler Antoni Carreras un pati al carrer de Sant Joan pel preu de 650 lliures; el 7 de març del 1769 es desprengueren d'una casa al carrer del Pedró per la qual reberen 1.150 lliures; l'any 1771 cediren la propietat de dos patis, l'un al carrer de Sant Elies i l'altre al de Sant Joan, i de tres cases al carrer de Monterols, tot plegat per 9.100 lliures; el 1772 veí la pèrdua d'una casa al carrer de Monterols que, per 3.000 lliures, passà a ser propietat de l'argenter Francesc Ballester; el 16 de gener del 1773 s'efectuà l'alienació de les botigues dites de Grases per 6.250 lliures; a l'any següent toca el torn a una casa del carrer de Monterols pel preu de 1.200 lliures; el 14 de gener del 1777 l'argenter Francesc Ballester els comprà una casa al carrer del Galí per 1.900 lliures; el teixidor Josep Capdevila fou el comprador, per 1.016 lliures, d'una altra casa al carrer de Monterols, l'operació s'efectuà el 18 de setembre del 1778; el 5 de novembre el 1780 tingué lloc la venda de l'immoble que els Bofarull s'havien fet bastir a l'illa de cases formada pels carrers Sant Joan, Santa Teresa, Sant Llorenç i Sant Josep per 30.000 lliures; el 6 de maig del 1789 es desprengueren del dotzè que posseïen en el forn de pa dels canonges de Tarragona; l'operació els permeté ingressar 850 lliures; la darrera venda que coneixem tingué lloc el 27 d'agost del 1790 i consistí en una casa situada a la partida de Sant Roc per la qual reberen 550 lliures. AHT. Mans.-Nots., 5.076, fs. 48 i 73; 4.947, fs. 151 i 327; 4.949, f. 33; 4.950, f. 432; 5.131, fs. 5, 13 i 20; 5.133, f. 448 v.; 5.147, f. 160. Registre d'hipoteques, núm. 1, f. 29 v.; núm. 4, fs. 84 i 116, i núm. 5, f. 89.

60. AHT. Man.-Not., 4.947, f. 327.

61. AHT. Man.-Not., 4.949, f. 33.

fou comprada per Francesc Borràs i Teresa Bofarull a canvi de 30.000 lliures⁶².

Béns rústics

Les finques rústiques també atragueren l'atenció dels Bofarull; així, entre 1753 i 1799, adquiriren més de 96 jornals i mig de terra (en el cas de tres finques n'ignorem la superfície) i una dotzena d'hores d'aigua. Tot plegat els comportà una inversió superior a les 18.138 lliures per tal com desconeixem el preu d'una vinya de sis jornals⁶³.

El fracàs econòmic dels anys setanta els obligà a desprendre's d'una part important del patrimoni rústic a fi d'obtenir numerari per afrontar el pagament dels deutes. En concret coneixem la venda d'un total de 48,25 jornals i 48 hores d'aigua per un valor conjunt de 16.562 lliures⁶⁴.

62. AHT. Man.-Not., 5.133, f. 448 v.

63. El 4 de juny del 1753 adquiriren una finca a Riudoms, plantada de garrofers i oliveres, per 50 lliures. El Dr. Jaume Pàmies, resident a Cornudella, els vengué, el 19 de gener del 1756 una vinya i oliveres de tres jornals situada a la partida dels Estellers per 500 lliures. Del peraire Josep Salvat obtingueren, el 26 de juny del 1761 i a canvi de 900 lliures, una vinya de quatre jornals i mig a la partida reusenca del Roquís. Jaume Clariana els vengué, el 17 d'agost del 1762 i a carta de gràcia, una vinya amb oliveres de quatre jornals a la partida Rojals per 600 lliures. L'any 1763 adquiriren el dret de lluir la finca suara indicada més dues vinyes, l'una de tres jornals i l'altra d'un jornal i mig, ambdues a la partida del Roquís; tot plegat pujà 1.820 lliures. L'any 1764 foren dues les finques comprades: l'una de vuit jornals a la partida de la Capella i l'altra, de 27 jornals, a la partida de la Grassa, de Constantí; l'operació els comportà el pagament de 5.250 lliures als seus propietaris. Durant l'any 1767 foren dues les finques que s'afegiren al patrimoni Bofarull: una vinya de cinc jornals a la partida de l'Hospitalera i una altra vinya a la partida de la Plana, de Vila-seca, l'extensió de la qual ignorem; el preu conjunt d'ambdues compres fou de 1.350 lliures. El 31 de juliol del 1768 aconseguiren de Maria Benetfita la venda per 250 lliures d'una finca a la partida del Camí Nou la superfície de la qual ens és desconeguda. L'any 1775 es feren amb dues finques al terme de Riudoms, l'una de 16 jornals i l'altra d'un jornal i mig; els les vengué el pagès Antoni Vidal pel preu conjunt de 3.200 lliures. El 27 de gener del 1777, Tomàs Sugranyes, pagès de Castellvell, els cedí la propietat d'una vinya de quatre jornals a la partida de Monterols per un miler de lliures. Quatre anys més tard compraren dues noves finques l'una de sis jornals a la partida de les Puntes, de Constantí, i l'altra, d'un jornal i mig, a la partida reusenca de la Capella; l'operació només representà una inversió de 558 lliures ja que la primera finca l'obtingueren en concepte de pagament d'un deute. El 15 de gener del 1782 compraren a Jaume Sangenís, pagès de Reus, una dotzena d'hores d'aigua de la mina que aquest posseïa a la partida del Roquís per 261 ll. i 10 s. Àngela Nolla els vengué, el 27 d'agost del 1783, una vinya amb oliveres d'un jornal a la partida de la Capella, per 375 lliures. Per últim tenim la compra a carta de gràcia de tres vinyes de cinc, dos i dos jornals i mig situades a les partides Estellers, Cinc Ponts i Almofter, respectivament, les quals foren cedides per l'adroguer Narcís March el 23 d'agost del 1799 i per 2.024 lliures. AHT. Mans.-Nots., 4.757, f. 162 v.; 4.793, f. 4; 4.936, f. 217; 4.937, f. 234; 4.939, fs. 90, 177, 493, 498; 4.794, s/f.; 5.075, f. 393; 4.951, f. 180; 5.134, fs. 27 v. i 212; 5.089, f. 42; 5.135, f. 135 v.; 5.648, f. 184; 5.648, f. 184. Registre d'hipoteques, núm. 12, f. 60; núm. 17, f. 70 v.

64. El 23 de gener del 1774 vengueren al semoler Josep Cailà una vinya de sis jornals a la partida del Roquís per 2.100 lliures. El mes següent es despengueren, per 3.100 lliures, d'una altra vinya a la partida de la Capella la qual anà a parar a mans d'Antoni Clariana. Durant 1775

Si agafem les compres i les vendes ens trobarem amb el resultat de quelcom més de 96,5 jornals i una dotzena d'hores d'aigua en el cas de les primeres i amb 48,25 jornals i 48 hores d'aigua en el de les segones. Les operacions de compra-venda significaren una despesa de 18.138 lliures i un ingrés de 16.562 lliures; així ens dóna una diferència de 1.576 lliures favorable a les inversions en finques agràries.

Tenim, doncs, que els Bofarull, tot i les circumstàncies adverses, aconseguiren incrementar el seu patrimoni agrari; cal no oblidar però que, el 30 d'octubre del 1778, liquidaren un deute de 560 lliures amb la cessió d'un jornal i mig de terra campa a Riudoms⁶⁵, que Francesc de Paula Bofarull i Nolla rebé com a pagament de la seva legítima una finca, vinya i horta, de nou jornals⁶⁶, i que, el 28 de novembre del 1801, Bonaventura Bofarull lliurà a la seva filla Maria una finca de cinc jornals a la partida Rubió, del Territori de Tarragona, com a pagament de les 1.500 lliures del dot que encara no li havia abonat⁶⁷.

CLOENDA

La branca del fill primogènit de Pere Bofarull i Llagostera, bé que no aconseguí l'èxit de la del fill cabaler, si que se situà entre les primeres famílies de l'oligarquia setcentista reusenca, i això per ser parents dels Bofarull ennoblits, pels seus èxits econòmics inicials i per les vinculacions familiars que establiren amb altres nissagues capdavanteres de Reus, com ara els Nolla, els Vilà, els Ferrer, els Borràs, els Grases, els Alegret, els Molins, els Elies i els Sunyer.

cediren, a canvi de 3.650 lliures, la propietat de dues finques al terme de Riudoms, l'una de 16 jornals i l'altra d'un jornal i mig. L'any següent també seran dues finques les que se separen del patrimoni Bofarull, concretament una vinya de cinc jornals a la partida Hospitalera i un jornal de terra campa a la del Roser; l'operació els comportà un ingrés de 3.275 lliures. Durant 1778 només coneixem la venda a Tomàs Figué i Soler, de Reus, d'una vinya de quatre jornals a la partida Rojals per 1.456 lliures. L'any 1790 es despregueren de 48 hores d'aigua per 425 lliures i de cinc jornals de vinya i oliveres a la partida de les Quarterades per 1.800 lliures. El 13 de novembre del 1797 cediren un jornal i quart de vinya i oliveres a vilasecana de la Plana per 500 lliures. Per últim tenim la venda d'un jornal i mig a la partida falsetana dels Masos, feta a favor de Francesc Cavallé, pagès de Falset, per 256 lliures. AHT. Registre d'hipoteques, núm. 9, f. 6; núm. 17, 309. AHT. Mans.-Nots., 5.127, f. 17; 4.951, f. 155 i 178; 5.084, f. 689; 5.131, f. 43; 5.141, f. 101; 5.147, f. 142 v.; 5.648, f. 208 v.

65. AHT. Man.-Not., 4.954, f. 415.

66. AHT. Man.-Not., 5.103, f. 51.

67. AHT. Man.-Not., 6.150, s/f.

Els Bofarull, gràcies a la pràctica de l'activitat mercantil, assoliren un bon nivell econòmic; ens ho demostra el fet que, pel cap baix, adquirissin propietats per un import de 42.226 lliures i n'alienessin per valor de 72.228 lliures, i que Pere Bofarull, l'any 1769, pogués fer una reserva de 21.000 lliures per dotar els fills cabalers.

Els negocis els anaren bé fins a la primera part dels anys setanta, però la segona meitat de la dècada, efectuaren operacions mercantils no reeixides que els comportaren pèrdues importants i endeutaments superiors a les 40.000 lliures.

El fracàs en els negocis desanimà el segon Bonaventura, el qual decidí deixar les activitats comercials (malgrat que, l'any 1791, arrendà per un termini de tres anys i al preu de 2.000 lliures el molí batà, propietat de Josep de Bofarull i Miquel)⁶⁸ i viure de les rendes de les finques que li quedaven i del sou de subdelegat de Marina. La decisió de Bonaventura sentencià el futur d'aquests Bofarull ja que Pere Bofarull fou incapaç de refer el capital perdut pel fill amb la qual cosa la família passà de rica a benestant i restà per sempre més en una posició molt inferior a la dels seus parents ennoblits.

68. AHT. Man.-Not., 4.968, s/f.

ELS BOFARULL

